

УДК 096+81'16 Коць-Григорчук

**ПАМ'ЯТІ ВІДОМОГО МОВОЗНАВЦЯ
ЛІДІЇ КОЦЬ-ГРИГОРЧУК
(24.11.1926 – 14.01.2018)**

14 січня 2018 р., на 92 році життя відійшла у вічність відомий український мовознавець, лінгвогеограф, діалектолог, співавтор Атласу української мови, палеограф, мистецтвознавець, дійсний член Наукового товариства імені Шевченка (1992), Лауреат Державної премії України (2006), професор, доктор філологічних наук, Лідія Михайлівна Коць-Григорчук.

Народилася Лідія Коць 24 листопада 1926 р. у Львові в сім'ї учителів. Упродовж 1932 — 1938 рр. навчалася в єдиній на той час у Львові державній українській школі імені М. Шашкевича (сьогодні львівська школа № 34). Потім було навчання в Першій академічній гімназії м. Львова (1938 — 1944), де одним із її вчителів була проф. Л. Гумецька. У 1945 — 1949 рр. Лідія Коць — студентка українського відділення філологічного факультету Львівського державного університету імені Івана Франка. Навчання в аспірантурі при Львівському філіалі Інституту мовознавства імені Олександра Потебні АН УРСР (науковий керівник проф. Іларіон Свенціцький) перервала хвиля арештів, що прокотилася Західною Україною після вбивства письменника Ярослава Галана. У січні 1950 р. Лідію Коць за сфабрикованими звинуваченнями було заарештовано і на десять років позбавлено волі. Протягом 1950 — 1956 рр. вона

© О.М. КОСТІВ, 2018

відбувала ув'язнення в таборах Іркутської області (м. Тайшет) та Мордовії. У липні 1956 р. її визнали невинною, реабілітували та дозволили повернутися у Львів.

Поновившись в аспірантурі (1956 — 1959), на той час уже відійшов у вічність проф. Іларіон Свенціцький, Лідія Коць продовжила навчання під керівництвом Л. Гумецької. 1961 р. Лідія Коць-Григорчук блискуче захистила кандидатську дисертацію «Дієприслівник у сучасній українській літературній мові. Способи і характер зв'язків у реченні». 1964 р. побачила світ монографія «Дієприслівник у сучасній українській літературній мові (специфіка зв'язків та їх значень)».

Праця Л. Коць-Григорчук (1959 — 1972) у відділі української мови Інституту суспільних наук АН України (м. Львов), була пов'язана із збиранням діалектних матеріалів до Атласу української мови. Численні діалектологічні експедиції, спілкування з дослідниками українських говорів — Федотом Жилком, Тетяною Назаровою, Ярославою Закревською, Антоном Залеським, Іваном Матвіясом — спонукали науковця до глибшого зацікавлення українською лінгвогеографією, картографуванням мовних явищ, відображених в Атласі української мови.

До другого тому Атласу української мови увійшли 86 проблемних лінгвістичних карт різних мовних рівнів. Фактичними співредакторами цих матеріалів були Ярослава Закревська і Лідія Коць-Григорчук.

Паралельно львівський Інститут суспільних наук працював над укладанням Словника староукраїнської мови XIV — XV ст., і Лідія Коць-Григорчук брала участь у виявленні історичних пам'яток та укладанні картотеки до цієї поважної і вкрай потрібної для української науки лексикографічної праці.

Плідну наукову роботу Лідії Коць-Григорчук перервала нова хвиля репресій. Під удар у Львові передовсім потрапили Інститут суспільних наук АН УРСР та університет. Восени 1972 р. змушені були звільнитися з Інституту за «власним бажанням» відомі літературознавці й мовознавці, серед них і Лідія Коць-Григорчук. Вона була усунута від подальшого укладання лінгвістичних карт, її ім'я було вилучене зі складу редакційної колегії другого тому Атласу української мови, були залишені лише відомості про авторство карт.

Упродовж 1973 — 1982 рр. Лідія Михайлівна працювала в Центральному державному історичному архіві УРСР (м. Львів) на різних посадах — молодшого наукового співробітника (1973 — 1975), старшого наукового працівника (1975), старшого архівіста (1979 — 1981), старшого наукового працівника (1981 — 1982). Тодішня директорка ЦДАЛ, видатний архівіст пані Надія Врадій не боялася брати на роботу талановитих фахівців з тавром «націоналістів» — Уляну Єдлінську, Ярослава Дашкевича, Івана Сварника, Лідію Коць-Григорчук. За словами проф. Павла Гриценка, в ті роки архіви були місцем негучних заслань інакодумців. Однак і тут наукова совість не давала працювати абияк. Лідія Коць-Григорчук систематизувала фонди графів Лянцкоронських, князів Любомирських та один

із описів фонду «Греко-католицька митрополича консисторія», документи яких написані шістьма-дев'ятьма мовами; вона також виготовила для другого тому АУМ карти про системи вокалізму та остаточно відредагувала на прохання Я. Закревської всі коментарі другого тому Атласу української мови.

У 1988 р. Л. Коць-Григорчук перейшла на роботу до Національного музею м. Львова (колишній Музей українського мистецтва). Тільки з проголошенням державної незалежності України її зараховують на посаду старшого наукового працівника (1991 — 1993), а з 1993 р. — провідного наукового спеціаліста. Перебуваючи в магічно-сакральному колі української середньовічної ікони, Л. Коць-Григорчук започаткувала в Україні системне вивчення написів (дипінті) на творах українського середньовічного станкового малярства, зокрема іконопису. Досліджує їх і як пам'ятки епіграфіки-палеографії, і з погляду історії мови та лінгвогеографії.

Праця над творами українського малярства дозволила Лідії Коць-Григорчук уточнити датування ймовірного написання окремих ікон, а також завдяки методу лінгвогеографічного атрибутування встановити місця походження іконописців та доповнити відомості про деякі малярські осередки. Окрім того, авторка простежила часовий зв'язок між особливостями зображення і способами накреслювання літер, визначила специфіку українського типу в'язі. Результатом довголітньої сумлінної пошукової праці стало видання монографії «Дипінті українських середньовічних ікон» (2011).

Докторську дисертацію «Український діалектний простір при єдиному горизонті дослідження» Лідія Коць-Григорчук успішно захистила у 1996 р., офіційними опонентами роботи були проф. П. Гриценко, проф. С. Бевзенко і проф. М. Худаш.

У 2002 р. проф. Лідія Коць-Григорчук опублікувала монографію «Лінгвістично-географічне дослідження українського діалектного простору». Царина лінгвогеографії — це сфера найгрунтовніших досліджень Лідії Михайлівни.

Лідія Коць-Григорчук від 1997 р. працювала на кафедрі української мови Львівського національного університету імені Івана Франка і одночасно у Львівській Академії мистецтв. Як професор кафедри вона читала для студентів та магістрантів спецкурси з української лінгвогеографії, палеографії та епіграфіки. Окрім того, проф. Л. Коць-Григорчук керувала дисертаційними працями аспірантів. Під її керівництвом написали й успішно захистили роботи: Мирослава Олійник («Фразеологія гуцульських говірок», 2002 р.), Оксана Костів («Динаміка і статика в діалектних просторових конструкціях (на матеріалі другого тому АУМ), 2003 р.), Наталія Багнюк («Середньошрифтове четвероєвангеліє: лінгвістичний і палеографічний аналіз», 2011 р.), Мирослава Кулієвич («Рукописна збірка віршів Климентія Зіновієва: лінгвістичний та палеографічний аналіз», 2014 р.).

У 2013 р. проф. Лідія Коць-Григорчук опублікувала монографію «Рельєф українського мовного простору (континуальні студії)», яка допо-

внює її наукову концепцію лінгвогеографічного дослідження українського діалектного простору. Важливим є питання про еволюцію української мови в діалектному просторі, про структуру діалектних ареалів, зону вібрацій на українсько-польському мовному пограниччі, про межі української етнічної території — мовну ситуацію на берестейсько-пинському обширі.

Лідія Михайлівна Коць-Григорчук була надзвичайно глибоким і плідним науковцем, дбала про перспективи розвитку української науки. За останні роки опублікувала низку статей, присвячених проблемам української лінгвістичної географії, палеографії, історії українського правопису. 90-ліття застало її за робочим столом. Багато ідей передавала молодим науковцям, спонукала до роботи, до пошуку...

Сьогодні нам важко прийняти цю втрату.

Ми назавжди збережемо спогади про Лідію Михайлівну Коць-Григорчук — великого патріота, справжнього науковця, мудрого вчителя.

Вічна і світла пам'ять цій надзвичайній Людині!

Оксана КОСТИВ

*Львівський національний університет
імені Івана Франка, м. Львів*

Некролог отримано 02.05.2018

Oksana Kostiv

Ivan Franko Lviv National University, Lviv

IN MEMORY OF THE FAMOUS LINGUIST LYDIA KOTS-GRIGORCHUK
(24.11.1926 — 14.01.2018)